

La biblioteca viva

biblioteca o biobiblioteca?

Lourdes REYES I CAMPS

RESUM: *Es planteja, amb un símil que pretén ser lúdic i pedagògic, què és i ha de ser la biblioteca pública. Es comparen les biblioteques públiques i els éssers vius: les biblioteques, com els organismes vius, es nodreixen (amb personal, fons, equipament informàtic i edificis), es relacionen (amb els usuaris i la comunitat on són) i es reproduïxen (amb l'ajut d'entitats com les que formen el personal, les administracions públiques, etc.).*

MOTS CLAU: biblioteques públiques; política bibliotecària; usuaris; instal·lacions; entorn

La «biblioteca viva» defineix, per a mi, el que ha estat, és i serà una biblioteca pública. Sovint m'agrada pensar i parlar sobre la biblioteca com a ésser viu, amb tots els condicionants que té d'adaptació al medi, d'evolució de l'espècie, de la relació amb altres éssers vius contemporanis, de les maneres de nodrir-se, dels paràsits, de l'instint de supervivència, etc.

El fet de tenir fills a casa estudiant ciències em facilita, d'altra banda, poder recórrer a ells i a les seves eines (bàsicament els seus llibres de text) perquè em facilitin com definiria ara mateix la biologia els éssers vius. Què diuen, doncs, els científics sobre els éssers vius? I, a partir d'aquí, què li hem de demanar a la biblioteca per poder tractar-la com a tal?

Un ésser viu ha de reunir tres qualitats que només ells presenten: capacitat de *nodrir-se*, de *relacionar-se* i de *reproduir-se*. Són les anomenades *tres funcions vitals*.

Amb el lema «Biblioteca o biobiblioteca?» va tenir lloc, el 9 de novembre de 2005, una taula rodona organitzada pel COBDC en el marc del Saló del Llibre de Barcelona. El moderador n'era en Màrius Serra, i els participants Glòria Pérez-Salmerón, Jordi Permanyer, Lourdes Reyes i Judit Terma. El present text és una adaptació de la intervenció de l'autora en aquesta taula rodona.

Lourdes Reyes. Biblioteca Pública de Girona. lreyes@gencat.net

Contribució rebuda el 8 de febrer de 2006.

ÉS NODREIXEN

Capten matèria i energia de l'exterior i l'utilitzen per al seu profit: així, poden créixer, desenvolupar-se (canviar de morfologia al llarg de la vida) o bé, simplement, mantenir la seva estructura i dur a terme les altres dues funcions vitals.

La biblioteca es nodreix? És evident que sí. D'altra manera, com justificàrem les constants inversions que cal fer-hi, o el nombre creixent d'usos de tots els seus serveis, que li permeten créixer i desenvolupar-se? Però, de què es nodreix? Aquí podríem jugar amb dues idees: la dieta bàsica són els seus usuaris, que són els que donen l'energia per seguir endavant. He preferit, però, plantejar els usuaris com a font de relació (segona funció vital, com veurem), ja que amb ells es té una relació més simbiòtica, d'intercanvi, que no pas l' estrictament digestiva. La segona possibilitat és pensar que els nutrients són els diferents recursos (proteïnes, hidrats de carboni, greixos) que les administracions hi posen: és a dir, el fons, el maquinari, el personal, el local. Sense aquesta dieta bàsica no estaria preparada per avançar-se a les necessitats dels usuaris i generar els diferents fruits saborosos que es mereixen. Sense les dosis adequades de cadascuna d'aquestes menses, en un termini breu de temps, arribaria a una letargia que la mantindria amb unes constants vitals mínimes i conduents cap a un final irremeiable o bé farien que s'allunyés de l'estructura i el funcionament de la seva espècie, i tendir cap als minerals o les roques, els quals, tot i ser un regne, no és tracten d'éssers vius.

Cada vegada es dona més importància a la dietètica, ja que se la reconeix com una font de salut capaç de millorar la qualitat de vida de tots els éssers vius i, fins i tot, de resoldre part o la totalitat d'algunes malalties. D'altra banda, una dieta desequilibrada o la mala assimilació de segons quins aliments poden produir crisis agudes (com ara la gota) o estats de poca salut més o menys crònics (com el colesterol o la diabetis). Plantegem, doncs, com hauria de ser una dieta equilibrada per a les biblioteques públiques actuals, que assegurés un estat de salut òptim i perdurable.

Estarem d'acord en considerar que el personal és el principal nutrient¹ de la biblioteca, ja que és ell el que dona l'energia per fer funcionar la majoria de sistemes i aparells d'aquesta perquè les diverses funcions es produeixin correctament. El major nombre de personal que es preveu que ha d'anar tenint

1. En lloc de considerar més important o menys, estaria molt bé considerar que uns són les proteïnes, els altres els hidrats de carboni i els altres els greixos, tots necessaris per al bon funcionament del metabolisme.

la biblioteca, malgrat la mecanització d'una part molt important dels seus serveis, vindria a confirmar aquesta necessitat constant d'augmentar la dieta cap a aquest costat com a fet indispensable per garantir la capacitat d'evolució i creixement. D'altra banda, aquest personal cada vegada més tindrà la necessitat de disposar, en la seva estructura bàsica (genètica?) i en les facilitats per assumir canvis (disponibilitat en els llocs de treball), dels nous coneixements que els mantinguin capaços d'assimilar, quasi per osmosi, tots els canvis que es produeixen de manera tan ràpida en el seu hàbitat i, en general, a la Terra. Per tant, els programes de formació continuada hauran de ser molts i molt diverses les facilitats per anar-hi d'acord amb l'exigència que es cursin.

I, si la dieta ha de ser equilibrada, jo crec que cal anar considerant seriosament i sistemàtica la possibilitat o la necessitat d'incorporar perfils diversos (informàtics, educadors socials, filòlegs, mestres, etc.) que ens ajudin a desenvolupar-nos millor en algunes de les nostres facetes vitals. D'altra banda, aquesta dieta equilibrada lògicament no serà igual en totes les biblioteques, sinó que cadascuna haurà d'haver fet una bona anàlisi endocrinològica per saber com estan actualment, i una bona anàlisi de l'entorn en què es mouen, diguem-li ecosistema, per veure com podem beneficiar-lo millor, d'una banda, amb el mínim esforç per l'èxit segur d'una altra. Cal, doncs, un bon arrelament, i perquè es produeixi hem de saber bé en quina mena de terra ens plantem, i no créixer per generació espontània. Recordem que hi ha una certa diferència entre una olivera o una alzina mil·lenària i un rovelló o, fins i tot, un ou de reig, tan bons ells, però tan fràgils i de vida curta.

El segon nutrient bàsic crec que seria el fons. Lògicament les col·leccions han de créixer constantment, perquè, si no ho fan, es produeix una mena d'anèmia que es fa palesa cada vegada que hi ha una qüestió per resoldre i la biblioteca no té capacitat de fer-ho correctament. Però no podem córrer el risc d'empatxar-nos o tenir molts aliments al rebost pendants de ser cuinats, perquè a vegades llavors es passen. Si veiem que se'ns acumulen al rebost, haurem de crear mecanismes que ens ajudin a digerir més ràpid. D'altra banda, la millor dieta serà la més variada: una dieta merament vegetariana, per exemple, ens deixaria de banda els carnívors, i, a més, cal pensar que cada vegada hi ha persones que mengen de maneres més «estranyes» o, diguem-ne així, curioses com per exemple les dietes a partir del grup sanguini, que es veu que són prodigioses! D'altra banda, cal assegurar que el budell està sempre net i sense racons: és molt important que les polítiques de gestió de les col·leccions incloguin i apliquin una política d'expurgació clara i contundent, revisable cada cert temps a mesura que l'entorn vagi canviant. Ja sabem que això té la dificultat de la decisió molt concreta i en alguns casos compromesa, però

forma part de la vida sana, formaria part pràcticament de la higiene personal. D'altra banda, si aquests buidats o neteges es fan de manera quotidiana perden el dramatisme que se'ls pot donar quan es fa esporàdicament amb tota la gravetat de l'acte, i el tràngol passa a ser molt més lleuger.

Ara convé parlar del maquinari, aliment força nou per a l'espècie i que cada vegada té una major rellevància, ara no tant com a simple eina, sinó com a font d'informació fonamental per a qualsevol camp del saber. I amb ell apareixen la necessitat de noves dietes que l'incloguin i en sàpiguen treure el millor profit, sense deixalles, però també sense empatx. Té l'inconvenient de ser un aliment d'una evolució tan ràpida que ens obliga a consumir-lo abans no se'ns passi, i a desenvolupar contínuament noves habilitats que ens ajudin a digerir-lo. Fins i tot pot ser que estiguem obligats a desenvolupar noves mandíbules o nous sucus gàstrics. En definitiva: qualsevol dieta l'ha d'incloure i el seu cost no és menyspreable, per la qual cosa en qualsevol pressupost caldrà tenir present aquesta despesa i la seva actualització continuada.

I, finalment, la nostra dosi d'edifici, que és el que ens dóna l'aparença, i el que afavorirà, o no, les nostres relacions amb l'exterior. S'està fent un gran esforç en fer-nos més atractius, però hem de tenir present que aquest esforç no té fi, i que quan tota l'espècie ja estigui «arregladeta», els primers caldrà revisar-los una altra vegada: els *liftings*, les silicones i, fins i tot, algun canvi d'imatge total és possible que ens siguin convenients. A més, cal tenir present que a vegades l'estètica acaba sent molt incòmoda i, fins i tot, pot crear patologies (els peus d'algunes de les dones xineses de no fa tan temps, per exemple) i que és essencial sentir-nos còmodes en totes les funcions que fem. Moure un aparell determinat no ha de significar deixar de moure'n un altre: un alt grau de flexibilitat i de complementarietat, i també un bon equilibri seran imprescindibles perquè el nostre cos es mantingui sempre jove i actiu.

ES RELACIONEN

La relació és la capacitat per captar estímuls de l'exterior i emetre respostes adequades a aquests estímuls. Sense aquesta funció serien incapaçs de sobreviure.

En el cas de la biblioteca, els estímuls principals han de ser els usuaris en la seva totalitat, és a dir, la població a la qual se serveix, la que comparteix unes característiques comunes que emet l'entorn social, històric, cultural econòmic educatiu, etc., intrínsec i ineludible només pel fet de compartir un mateix espai en un mateix moment. Cal concretar, però, aquests estímuls i fer-ho de la manera més científica i interdisciplinària que es pugui, entenent

que els individus són complexos i que no només podem interpretar-los en allò que ens afecta més directament (els seus hàbits culturals, de lleure, de formació), sinó que ens cal saber, també, quins són aquells que no ens afecten per saber de quina manera podem fer-los harmonitzar amb els nostres.

Cal que fem aquesta anàlisi de manera totalment oberta i sense por, i disposats a reconduir tot allò que pugui amoïnar-nos o semblar-nos, d'entrada, una muntanya massa gran per abordar-la. Si fins i tot el ratolí pot arribar-hi, nosaltres també podrem. Simplement hem de construir estratègies adequades per a cada situació: a vegades necessitem l'ajut dels altres, a vegades petites actuacions que vagin creant planter, a vegades actuacions ràpides i contundents, tipus tempesta. No ens podem permetre posar-nos forts i no deixar que els diferents vendavals ens dobleguin, sinó que hem de ser prou dúctils com per ballar-hi i quedar després forts i fermes com sempre, contents d'haver participat en aquesta bonica dansa. Tampoc no podem dissimular i mirar cap a una altra banda, adduint la impossibilitat d'atendre tots els estímuls i els pocs recursos. I menys encara de crear immobilitats provocats pel pànic de no saber cap a on ens dirigim. Segurament, el compartir, com deïem, de manera simbiòtica, no parasitària, amb altres individus de la mateixa espècie i d'altres d'espècies que tenen molts punts de contacte amb la nostra, pot ajudar-nos a plantejar la tàctica perfecta perquè entre tots puguem donar la sortida adient a tots aquests estímuls i, fins i tot, animar que en sorgeixin de nous que ara encara estan amagats.

Cal, en definitiva, que les nostres arrels creixin en totes les direccions que puguin donar-nos aigua o vitamines, i es transformin en conductores de saba nostra també per a les altres. Així assegurarem no només la supervivència de la nostra espècie, sinó la voluntat d'intentar millorar el món en què vivim, voluntat que hauria de moure l'existència de qualsevol ésser racional com ho és, segur, la biblioteca. O no ha de ser així si es tracta d'una de les seues de la cultura, l'aprenentatge i la informació, i la cercadora de les llibertats individuals i dels pobles en tots aquests aspectes?

I si aquest creixement de les arrels no ens és suficient, i s'han de fer massa llargues i primes amb el risc que es debilitin, potser és que arriba el moment de trasplantar-nos, de canviar d'hàbitat, per col·locar-nos en terres no tan estrictament relacionades amb la cultura, sinó més enllà, en les destinades a l'atenció a les persones d'una manera més integral, o fins i tot a l'alcaldia, en el cor² de la ciutat, i intrínsecament lligada a totes les polítiques municipals transversals.

2. Quants de nosaltres no hem sentit dir amb aquella força i vehemència que la caracteritza, a l'Adela d'Alòs-Moner, aquesta mateixa idea. A mi, com a molts d'altres, és clar que m'ha convençut.

ES REPRODUUEIXEN

La reproducció és la capacitat d'originar nous individus, iguals o diferents del progenitor o dels progenitors. Per reproduir-se, els éssers vius necessiten disposar de tota la informació sobre com són i com es regula el seu funcionament, i això és impossible si no es disposa d'un elevat nombre de molècules diferents. Els éssers vius deuen la seva estructura corporal a la informació biològica que contenen les molècules dels àcids nucleics. Cadascuna d'aquestes informacions rep el nom de *gen*. Els gens que conté un individu són hereditaris, passen d'un ésser viu als seus descendents.

Les biblioteques públiques fa temps que existeixen, i per tant ningú els negaria la capacitat de reproduir-se. A més, fins i tot, n'ha augmentat el nombre, la qual cosa semblaria indicar un grau de fertilitat força alt si el comparem amb d'altres espècies com ara la humana. Però anem de cara al «marro»: qui deu ser el pare de la criatura? Sens dubte crec que es tracta de la pròpia història de la biblioteca pública, tan discreta i tranquil·la ella, però tan plena d'exemples de ben treballar, de ben adaptar-se al medi, de ben anar lents però segurs, de tot aquest reguitzell de bibliotecàries moltes de les quals ja han marxat però que ens han deixat els seus materials, la passió per la professió i el seu exemple com a adob per fer néixer amb més força els fruits contemporanis. I en aquesta història segur que també hi té un paper important la Facultat de Biblioteconomia (per a alguns sempre «l'Escola»), que sap anar orientant en les primeres passes, ensenyant a interpretar, desvetllar interessos, creant dubtes, creant reflexió entre els que seran els nous responsables de les vides futures. I també, és clar, el Col·legi, antiga Associació de Bibliotecàries, que l'any 2005 ha celebrat el 20è aniversari, amb un paper fonamental de seguir afillant els diferents éssers un cop ja estan fets i drets, i seguir vetllant perquè visquin responsablement i, també, molt feliçment.

I els ajuntaments, les diputacions, la Generalitat, etc., a què queden relegats, si no tenen aquest paper protagonista? Doncs es tracta dels padrins de bateig: aquells que vetllaran perquè tot tiri bé en endavant, vist que els pares biològics no hi són del tot presents. I el paper no és fàcil: es tracta simplement de donar-li ales (eines, recursos i confiança) perquè pugui créixer tan com pugui, tot tenint-hi llargues converses que condueixin a analitzar bé el que s'ha fet i el que es vol fer, el que es podria fer millor i el que ja no cal que es faci, sabent que qualsevol ésser viu pot millorar la seva qualitat de vida a partir d'aquests períodes de repòs dels quals es reneix, després, amb més força (el que vindria a ser la primavera, després de l'hivern, quan els óssos es desperten i la vinya rebrota després d'una gran podada).

I qui més hi participa, en tota aquesta vida nova? Doncs totes les institucions, els individus, les organitzacions, els nens i les nenes, que cada dia, en visitar-la, li donen vida, l'alimenten, l'estimulen... I, d'alguna manera, la conviden a seguir creixent i millorant.

Aquesta reflexió ha estat un joc: era una temptació fer-la. D'altra banda, crec que és també pedagògica: i si juguéssim a fer-ne símls amb altres coses? Amb l'orquestra, per exemple. I, personalment i malgrat que de joveneta m'hauria encantat ser geòloga, estic molt contenta que el símil amb un roc sigui impossible, a no ser que l'agaféssim per la part de la perseverança, de la duresa enfront dels altres elements, que té la biblioteca. Però això seria tot un altre assumpte.